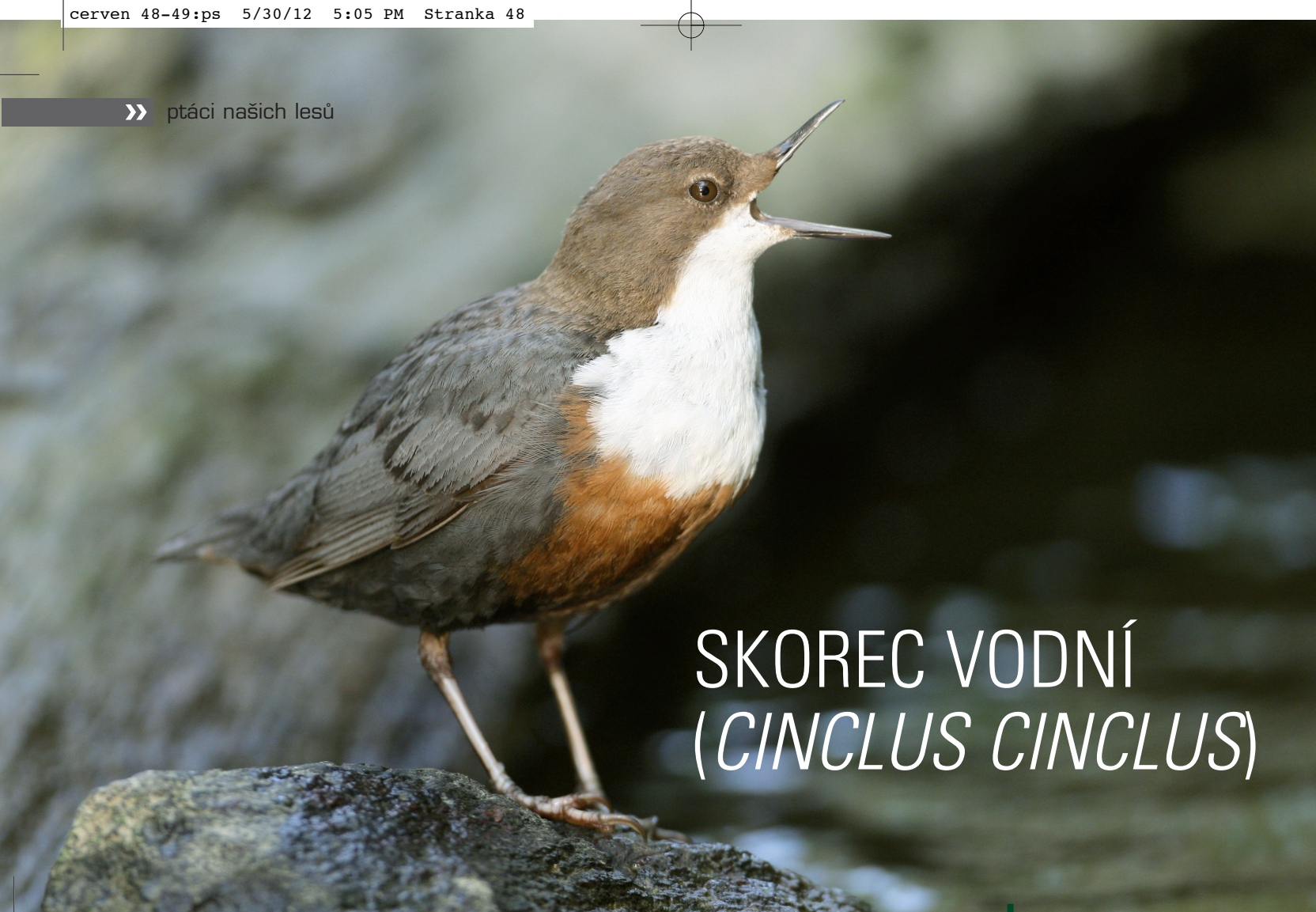

SKOREC VODNÍ (*CINCLUS CINCLUS*)

Zpěvem se ozývají obě pohlaví třeba i uprostřed zimy. Foto: Zdeněk Tunka

Robert Doležal

Občas se nám podaří na kamení uprostřed zpěnného horského potůčku obklopeného lesem zahlédnout nenápadného hnědočerného ptáka velikosti kosa s bílou náprsenkou. V příštím momentě však zmizí pod hladinou. Kdybychom jej měli možnost pozorovat i pod vodou, tak bychom se nestačili divit. Potopený v půlmetrové hloubce a obalený vzduchovými bublinkami se totiž za pomoci mávajících křídel pohybuje po dně, zobákem nebo silnými nožkami obrací kamínky a hledá si potravu. Pak se náhle vynoří, voda mu steče z peří, otřepe si křídla, několikrát přídřepne, a buď přelétne jinam, nebo se pustí znovu do lovu. Jedná se o skorce vodního, jediného a poněkud svérázného zástupce čeledi skorcovitých (Cinclidae) v naší přírodě.

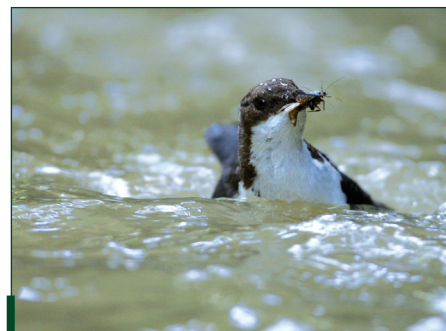
Rozšíření

Skorec vodní je druh s tzv. paleomontánním typem rozšíření. Vyskytuje se především ve vyšších polohách izolovaných oblastí od Irska a Portugalska na západě po středoasijská pohoří na východě a od severu Skandinávie a Uralu na jih po Blízký východ a pohoří Atlas v severozápadní Africe (Šťastný et al., 2006). Další druhy čeledi skorcovitých žijí ve stejném prostředí v Asii (jeden druh) a v Severní a Jižní Americe (3 druhy). Odhad evropské hnízdní populace je vyšší než 170 000 párů (25–49 % populace celkové) a mezi roky 1970 a 1990 byla hodnocena jako stabilní. V letech 1990 až 2000 byl zaznamenán v některých zemích její pokles, ale ve většině svého evropského areálu, včetně klíčové

populace v Rumunsku, je stále považována za stabilní a zabezpečenou (BirdLife International 2004). V Červené knize ohrožených druhů ČR figuruje skorec vodní v kategorii LC – málo dotčený a podle údajů z let 2001–2003 hnízdí v České republice 1 000–2 000 párů tohoto druhu (Šťastný et al., 2006).

Prostředí a způsob života

Bystřinné toky s mělkými místy, kamenitým dnem, relativně čistou vodou a přirozenými břehy tvoří hlavní součást biotopů výskytu skorce vodního. Jedná se především o různé velké vodní toky středních a vyšších poloh, které vyhovují specifickým nárokům skorce na morfologii dna. Zahnízdit ovšem může od

Skorec si při lovu i v prudkém proudu počíná velice obratně a jistě. Foto: Zdeněk Tunka

nížin až vysoko do hor (Šťastný et al., 2011). Na výše popsaných stanovištích se skorec vyskytuje celoročně. V zimě se může přesouvat na nezamrzající vody.

Skorec vodní je pták, se kterým se mimo prostředí vodních toků nesetkáme. Foto: Zdeněk Tunka

Skorce prozradí typická silueta s mírně zvednutým krátkým ocasem a nápadná bílá náprsenka. Foto: Zdeněk Tunka

Pestrost zbarvení skorce vodního většinou na říčce ponořené ve stínu stromů nevynikne. Pták se jeví víceméně černobílý. Foto: Zdeněk Tunka

Polobudky (skorcovníky) umístěné na vhodných místech si zpravidla vždy své nájemníky najdou. Foto: Vojtěch Kodet

Evropská populace je tedy stálá s možností kratších přeletů v mimohnízdním období. Tyto přelety jsou zaznamenány převážně u ptáků hnízdících ve vyšších nadmořských výškách. Přelety našich ptáků delší než 50 km jsou výjimečné a častější jsou u mladých ptáků v průběhu podzimu. Ptáci ze severní Evropy jsou částečně tažní (Cepák et al., 2008).

Popis

Na první pohled může skorec připomínat zavalitého kosa nebo špačka s krátkým ocasem, který je často držen mírně vzhůru, a poměrně silnými delšíma nohama. Hlavu má hnědou, svrchní strana těla a křídla jsou černohnědá. Nápadnou odlišností od obou zmiňovaných druhů je rozsáhlá bílá náprsenka. Zadní část spodiny těla je červenohnědá. Mladí ptáci jsou šupinovitě černošedí s náznakem světlé hrudi, která je ale špinavě šedá a slabě oddělená od břicha. Skorec létá nízko nad vodou, jeho let je prudký, přímý, doprovázený rychlými vířivými pohyby kulaťatých křídel. Ve stoje často opakovaně podřepává. Vábení je krátké, ostré „zrik!“, pronikající burácením proudící vody; často ho vyrazí pták prolétající podél břehů. Zpěv, často i uprostřed nejchladnější zimy, tvoří pomalé, poměrně tlumené řady různých tvrdých, ostrých, pisklavých a hrdelních tónů, občas několikrát opakovaných, které mohou připomínat křivku obecnou nebo hýla obecného. Zpívají obě pohlaví.

Hnízdění a péče o mláďata

Na hnízdišti se skorec objevuje začátkem března v případě, že v zimě úsek řeky, který tvoří jeho hnízdni okresek, zamrzl a on byl nucen přelétnout jinam na volně tekoucí vodu. Jinak se zdržuje v okolí hnízdiště po celý rok. Hnízdí jednotlivě a je převážně monogamní. V místech s početnější populací byla zaznamenána i polygamie. Tok začíná v lednu a vrcholí v polovině března. Tou dobou samec zpívá a s chvějícími se křídly poskakuje kolem samice, zvedá zobák do výše, rozprostírá ocas a pronásleduje samici v letu často vysoko nad vodou. Oba ptáci se pak proti sobě staví se vztyčenými křídly, téměř se dotýkají zobáky, vydávají chřestivé zvuky a někdy se potápějí. Páření probíhá na kamenech ve vodě nebo na mělčině. Místo pro hnízdo volí samec a také začíná s jeho stavbou. Hnízdo se téměř vždy nalézá nad vodou nebo v její těsné blízkosti. Původně byla hnízda stavěna na skalách, ale nyní je jich většina budována na lidských stavbách, jako jsou např. mosty, jezy, lávky, dutiny ve zdech těchto příčných vodních staveb nebo roury. Hnízdo tvoří kompaktní kulovitá stavba (17–26x16–23 cm) s bočním,

ležatě oválným vletovým otvorem o průměru 5–7 cm. Z vnější strany je tvořeno mechem a jeho stavba trvá asi tři týdny. Hnízdění začíná někdy již koncem února, ale většinou probíhá v březnu a dubnu, snůšku tvoří obvykle pět čistě bílých vajec. Sedí na nich výhradně samice, samec ji přitom krmí. Délka sezení je 16–17 dní a samice zahřívá mláďata dalších 8–10 dní. Hnízdni péče, kdy jsou mláďata krmena oběma rodiči, trvá 23–24 dní. Úplné samostatnosti dosahují mláďata ve věku 42 dní a pohlavní dospělosti v 2. roce života. Skorce hnízdí obvykle jen jednou do roka (Šťastný et al., 2011).

Potrava

Skorec vodní se živí výhradně živočišnou potravou. V zimě jsou to převážně blešivci, na jaře larvy chrostíků, larvy a imaga jepic, pošvatek a brouků, někdy drobní měkkýši a jen výjimečně drobné rybky. Skorec loví potravu ve vodě, kde se orientuje zrakem. Dokáže se za ní potápět, pod vodou se pohybuje chůzí za pomoci křídel a tímto způsobem se dokáže přemístit i na vzdálenost několika desítek metrů. Potravu sbírá na povrchu dna, nebo pod kameny, které při hledání obrací zobákem. Potravu může sbírat i na kamenech vyčnívajících z vody nebo unášenou proudem (Šťastný et al., 2011).

Ochrana a hnízdni podpora

Ochrana skorce vodního je v obecné rovině podchycena v Zákoně o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Jelikož tento druh nemá na většině vodních toků dostatek přirozených příležitostí k hnízdění, dají se jeho hnízdni možnosti podpořit vyvěšováním budek a hnízdních podložek. Pro tento druh jsou vhodné tzv. polobudky, u kterých je přední stěna kryta pouze z jedné čtvrtiny až jedné poloviny. Zbytek přední stěny pak tvoří vletový otvor. Rozměry dna budky jsou 20x30 cm a její výška 30 cm. Obdobný typ budek byl zmíněn v předchozím příspěvku věnovaném konipasovi horskému (LP 5/2012). Hnízdni podložky a polobudky instalované pod mostky přes vodní toky přispívají významným způsobem ke stabilizaci místní populace skorce vodního a k jeho šíření na další toky (Kodet et al., 2009). Dokladem jsou výsledky pravidelného mapování skorce vodního, které organizuje Pobočka ČSO na Vysočině.

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Další fotografie je možné zhlédnout na internetových stránkách autorů fotek: www.birdphoto.cz

*Autor: Ing. Robert Doležal
www.birdwatcher.cz
E-mail: dodin@post.cz*